

פרשת בלק - תשס"ו

אורית רוזנבליט

פרשת בלק מספרת שלושה סיפורים שמאירים זה על זה: הסיפור העיקרי הוא הסיפור על בלק בן ציפור מלך עמון, ששכר את שרותיו של נביא מארם, כדי שיקלל את עם ישראל:

וּבִלְק בֶּן צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא: וַיִּשְׁלַח מְלָאָכִים אֶל בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל הַנֶּהָר אֲרָץ בְּנֵי עַמּוֹ לְקַרְא לּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי: וְעַתָּה לְכֵה נָא אֶרֶץ לִי אֶת הָעָם הַזֶּה כִּי עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נִכְּה בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ כִּי יַדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר: (במדבר כב, ד-ו)

בלעם מוכן להענות לבלק, אלא שעליו, לדבריו, להתייעץ בה', שהוא האלוהים והוא אומר לו מה לעשות.

וַיִּבֵּא אֱלֹהִים אֶל בְּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל הָאֱלֹהִים בְּלֶק בֶּן צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלַי: הִנֵּה הָעָם הֵיצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּכַּס אֶת עֵין הָאָרֶץ עַתָּה לְכֵה קִבָּה לִי אֶתֹּ אוּלַי אוּכַל לְהַלְחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִיו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בְּלָעַם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא: (במדבר כב, ט-יב)

בלעם נקרע בין המחויבות למלך בשר ודם בלק והרצון לשרתו, ובכך לקבל מעמד ולהתעשר, לבין מחויבותו למקצועו כנביא, מחויבותו לאלוהים שהוא היחיד שאומר לו מה לעשות.

הסיפור השני הוא על בלעם ואתונו. בלעם יוצא לדרך עם שליחי בלק, הוא עולה על האתון (אולי בניגוד לדבר אלוהים), ומלאך אלוהים נגלה לאתון. בלעם לא רואה אותו (אולי אלוהים מונע ממנו זאת. אולי הוא פשוט לא רוצה לראות את מציאות המלאך). האתון מנסה שלוש פעמים לעקוף את המלאך, ובלעם מכה בה כי היא לא נשמעת לו. בהמשך חוזר הסיפור על בלק, ובלעם מנסה שלוש פעמים לקלל את ישראל ושלוש פעמים הוא יוצא מברך ובכל מקרה לא מקלל. ההתנבאויות שלו הולכות ומשתפרות, ובפעם השלישית ממש נחה עליו רוח אלוהים והוא מוציא מפיו פסוקים שהם מן היפים על עם ישראל:

וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלָעַם בְּנוֹ בְּעוֹר וַיִּנְאֵם הַגֹּבֵר שְׂתֵם הָעֵין: נָאִם שָׁמַע אִמְרֵי אֵל אֲשֶׁר מִחֲזָה שְׂדֵי יַחֲזֵה נִפְל וְגִלּוּי עֵינַיִם: מַה טֹּבוֹ אֵהְלִיךְ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל: כִּנְחָלִים נִטְוּוּ כְּגִנְתֵי עֲלֵי נֶהָר כְּאֵהְלִים נִטְעוּ יְהִנֵּה כְּאֶרְזִים עֲלֵי מַיִם: זֶל מַיִם מִדְּלִי וְזָרְעוּ בְּמַיִם רַבִּים וַיִּרְם מֵאֲגַג מְלָכּוֹ וַתִּנְשָׂא מְלַכְתּוֹ: (במדבר כד, ג-ו)

עם סיום הסיפור הזה, כשברור שעם ישראל מבורך ואלוהים לא ייתן לבלק לקלל אתו כדי להחלישו ולפגוע בו, מסופר:

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעַם לְזַנּוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב : (במדבר כה, א)

וכאן מופיע הסיפור המפורסם על קנאתו של פנחס בן אלעזר הכהן שמקנא לאלוהים. מה הקשר?

הסיפור על האתון הוא סיפור מראָה לסיפור על בלק: בלעם בתפקיד בלק הוא המלך של האתון, והאתון בתפקיד בלעם היא הנביא שרואה את אלוהים ומתייחס לדברו. בלעם מבין שהענות לאלוהים משמעותה לקבל מכות מבלק, וממציאות אלוהים הוא לא יוכל להתעלם. אלוהים רוצה לברך את עם ישראל, ולכן עם ישראל הוא מבורך. הסיפור על בני ישראל מראה, שאפילו שאלוהים בחר בעם ישראל ושומר עליו, מי שעלול לפגוע ולקלל את עם ישראל הוא עם ישראל עצמו. בלעם כמו האתון הצליחו להקשיב לדברי אלוהים, עם ישראל נכשל והוא זונה לבנות מואב – זאת אולי החולשה הגדולה שבלק רצה להשיג בקללת עם ישראל.

בני ישראל נכשלים בעמידה ב"הָן עַם לְבָדָד וְשָׁכַן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁב" (במדבר כג, ט). הקללה היא חולשת הזרות, חוסר היכולת להיות מובחן. עם ישראל הוא המתקשה בכך מבפנים, מה שלא יכולים להצליח חורשי רעתו מבחוץ. עם ישראל לא הצליח ללמוד את מה שבלעם הרשע הצליח, ואולי בגלל הקנאה הוא פונה במהלך הדורות בלעם הרשע.... ♦